

„Hrvatske Termopile“, 450 godina poslije: Sigetska bitka i Nikola Šubić Zrinski u angloameričkim vrelima

---

Živić, Tihomir; Huljev, Antonija

Source / Izvornik: **Zbornik radova s XIII. međunarodnog kroatističkog znanstvenog skupa, 2017, 301 - 312**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Accepted version / Završna verzija rukopisa prihvaćena za objavljivanje (postprint)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:141:653380>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-06-05**

Repository / Repozitorij:

[FOOZOS Repository - Repository of the Faculty of Education](#)

„Hrvatske Termopile“, 450 godina poslije: Sigetska bitka i Nikola Šubić Zrinski u angloameričkim vrelima

Tihomir Živić,¹ Antonija Huljev¹

¹Odjel za kulturologiju, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska
{tzivic, avranjes}@kulturologija.unios.hr

Sažetak. Koliko—i, što je još bitnije, koliko točno—o Sigetskoj bitci i Nikoli Šubiću Zrinskom izvješćuju angloamerička vrela, imajući u vidu da je engleski jezik *lingua franca* opće a ne samo znanstvene javnosti? Podroban uvid u činjenično stanje u knjižnim izvorima (poput djela *Broken Triangles* Nikole Jakupca, ljetopisa *The Establishment of the Balkan National States: 1804–1920* Charlesa i Barbare Jelavich, *Video, War and the Diasporic Imagination* Done Kolar-Panov, 7. sveska niza *Christian-Muslim Relations: A Bibliographical History* suurednikâ Davida Thomasa i Johna Cheswortha i knjige *A Global Chronology of Conflict: From the Ancient World to the Modern Middle East* urednika Spencera C. Tuckera), kao i u mrežnim vrelima (poput *Bowenplacea*, stranica *Collier's New Encyclopedia*, *Encyclopedia Americana*, *Encyclopædia Britannica*, *New International Encyclopedia*, *Open Music Library*, *Tofugua* ili *Wikipedije*), te njihova raščlamba bit će osnovna predmetnica ovoga rada...

Ključne riječi: Sigetska bitka, Nikola Šubić Zrinski, angloamerički izvori

1. Uvod

Znanošću (putem povijesti i književnosti), umjetnošću (putem glazbe) i kuharstvom, Međimurska županija, poglavito njezin Čakovec i Štrigovo, bit će u rujnu 2016. mjesto zajedničkoga hrvatsko-mađarsko-turskog obilježavanja 450. obljetnice Sigetske bitke, toga znamenita hrvatske borbe za neovisnost i stoljetne dobrosusjedske hrvatsko-mađarske suradnje, ovjenčanoga (od 1995.) upravo uspostavom Reda Nikole Šubića Zrinskoga, jednoga od najviših hrvatskih odličja za hrabrost. Spomen je to na otomansku opsadu grada Sigeta (mađarski Szigetvár, od riječi *sziget*, „otok”, njemački Inselburg) od 6. kolovoza do 8. rujna 1566. i junaštvo njegova zapovjednika Nikole Šubića Zrinskoga (mađarski Zrínyi Miklós), „hrvatskoga Leonide”, te cjelokupne njegove posade od 2.500 vojnika,ⁱ koje umnogome podsjeća na pogibiju čuvenoga spartanskog ratnika u bitci kod Termopila 480. prije Krista protiv perzijskoga osvajača Kserksa I.ⁱⁱ

Ta bitka i junaštvo branitelja Sigeta nadahnuli su hrvatske preporodne pisce još u 16. stoljeću (primjerice spjev *Vazetje Sigetta grada* Bernardina Karnarutića iz 1584., a kasnije osobito one iz porodice Zrinskih), da bi potom bili potka slikarima i glazbenicima—dapače i onim inozemnim. Naglasimo stoga da je praunuk Nikole Šubića Zrinskoga, Nikola VII. Zrinski, svojom *Propašću Sigeta* (latinski *Obsidio Szigetiana*), djelom pisanim na mađarskome zimi 1648. i 1649. kao *Szigeti veszedelem*, zapravo suuspostavljao osnove suvremene susjedne književnosti,ⁱⁱⁱ da su zvuci protuturske pjesni *Trubglia slovinska* odvjjetnika i vojnoga zapovjednika Vladislava Menčetića (Minčetića, potalijančeno Ladislao Menze), koja sigetsku radnju smješta u Dubrovnik, odjekivali još 1665.,^{iv} te da je senjski pjesnik Pavao Ritter Vitezović (Vitezovich) 1684. taj rani niz zaključio *Oddilyenjem sigetskim*.

Zrinski je kasnije (1812.) bio i predmetom obradbe Karla Theodora Körnera (*Niklas Graf von Zrinyi*),^v a ona je pak pobudila zanimanje Brođanina Huga Badalića (riječi) i Ivana pl. Zajca (glazba) za čuveno kazališno uprizorenje *Nikole Šubića Zrinskoga* (1876.). U likovnim je umjetnostima Zrinski osobito zaslužan za povijesni

slijed slikara Otona Ivekovića, a u inozemstvu Johanna Petera Kraffta (Austrija-Njemačka), Alphonsea Marije Muche (Češka), Antonija Lafrerija (Italija),^{vi} Miklósa Barabása, Tivadara Kosztko Csontváryja, Simona Hollósyja, Viktora Madarásza i Bertalana Székelya (Mađarska) te Matthiasa Zündta (Njemačka), no u ovom ćemo se radu usredsrijediti uglavnom na književnosni upliv. Kao zanimljivost primijetimo i da je slavni domoljubni napjev „U boj, u boj!” na riječi Franje pl. Markovića zapravo nastao još 1866., odnosno puno desetljeće ranije, te je naknadno umetnut za potrebe praižvedbe (a Marković je tada, pišući ga, učiteljevao upravo u Osijeku).^{vii} Mada se, kako rekosmo, u ovome priopćenju ne ćemo šire baviti glazbom, dodat ćemo i da je Markovićev uspjeh 9. ožujka 1867. slijedio Jovan Subotić (Jovan Subbotić), objavivši svoju „Zrinsku poputnicu” u desetome broju prvoga tečaja zagrebačkog *Dragoljuba*, i to u uredništvu Đure Stjepana Deželića (Gjure Stjepana Deželića); tu je pak pjesmu potom, kao koračnicu, uglazbio Antun Švarc-Crnić (Antun Schwarz).^{viii}

1.1. Povijesna pozadina

Suočen s bitkom za „ostatke ostataka Hrvatske”^{ix} nakon pada uporišta u Pounju (Dubica), osmanskim zauzećem utvrda u Slavoniji (Orahovica, Valpovo) i Ugarskoj te prijatnje kostajničkoga velmože Ivana Kocijana, pouzdanika mađarskoga kralja Ivana Zapolje (mađarski Szapolyai ili Zápolya János),^x da će grad predati Turcima,^{xi} habsburški vladar Ferdinand I. ustrojava protutursku obranu, u koju Zrinski, sjedinjen s Katarinom Frankopan Ozaljskom u zdug tada najmoćnijih hrvatskih obitelji, ulaže i vlastita sredstva.^{xii} Ipak, Sulejman I. Veličanstveni (Sulejman I. Zakonodavac, turski Kanunī Sultan Süleyman), uz pomoć poturice Mehmeda-paše Sokolovića (odnosno bosanskoga Srbina-pravoslavca, štitonoše iz Sokolovića pored Rudog, kasnijega carigradskog dozapovjednika),^{xiii} osvaja Budim (kao dio svoje 13. i posljednje vojne, odnosno u sklopu svoga šestog pohoda i nakane da najzad osvoji Beč), a potom nasrće i na Siget, utvrdu u jugozapadnoj Mađarskoj koja se sastojala od staroga grada, u kojemu je čuvan puščani prah, i novoga grada, s opkopima punima vode, preko kojih je vodilo mostovlje nad rijekom Almás.

Unatoč svijesti o potpunoj zavojevačevoj premoći u Podunavlju, izmorena Zrinskijeva braniteljska momčad (pod vodstvom Lovre Juranića, Nikole Kobača, Vuka Papratovića i Petra Patačića, dakle većinom Hrvati, uz nekolicinu mađarskih četa) odbija posrnuti pred oko 100.000 moldavskih, tatarskih i turskih napadača te 300 njihovih zidoderki,^{xiv} priseže na vjernost Bogu, vladaru i Domovini, opskrbljuje utvrdu i pruža otpor do posljednjega daha, skupa s građanima dorašlima oružju (budući da su, tijekom opsade, osvajači porukama na hrvatskome, mađarskom i njemačkom pozivali pučanstvo na predaju te dojavili da su zarobili zapovjednikova sina, Jurja IV. Zrinskoga^{xv}). Izjavivši, prema svjedočenjima, da „[je] Bog visoko, a kralj daleko,” Nikola Zrinski Sigetski nije se, bjelodano, više mogao pouzdati ni u kakvu pomoć cara Maksimilijana II. Habsburgovca...

Hrvatske postrojbe, kao štit „predziđa kršćanstva”,^{xvi} spašavale su tako iznova Austriju, Hrvatsku i Mađarsku (odnosno dijelove negdašnjega Habsburškoga Carstva) od opće otomanske najezde, u kojoj je na turskoj strani život izgubilo 30.000 bojovnika te sam onemoćali Sulejman I. Veličanstveni (turski Muhteşem Süleyman), čija je smrt pred spaljenim Sigetom skrivana kao najveća tajna radi sprječavanja pobune. Naknadno otkupljenje samo četvoreice hrvatskih vitezova (uz Bertu Geréczyja) ipak je omogućilo svjedočanstva o događaju na hrvatskome, latinskom i njemačkom jeziku (Gašpar Alapić i dvornik Franjo Črnko): odjeven u svečano kneževsko ruho sa zlatovezom i naglavkom s draguljima i čapljinim perom, sa zlatnicima ušivenima u ogrtač te gradskim ključevima znakovito za pasom, Zrinski pogiba u proboju pogođen metkom, no poturice mu odrubljuju glavu na Kocijanovoj zidoderki, nabijaju je na kolac (radi opomene ostalim kršćanima pod Jurom, danas Győrom) te šalju u Budim, da bi ju istom kasnije njegova obitelj (sin Juraj IV. Zrinski, svekar Franjo Tahy i zet Baltazar Batthanyi) uspjela pokopati u pavlinskoj Crkvi Svete Jelene, pored tijela njegove prve supruge, Katarine Frankopan Ozaljske.

2. Prešućivane činjenice

Većina razmatranih angloameričkih ali, začuđujuće, i pojedini hrvatski izvori uporno pak prešućuju cjelovito činjenično izvijestiti svoje čitateljstvo o Zrinskijevoj postojbini i o sudbini Gradine Zrin. Smještena na obroncima Zrinske gore južno od Siska u Općini Dvor (Pounje, središnja Hrvatska) na visini od 616 metara, bila je sjedište dalmatinske plemićke obitelji Šubić iz Bribira (latinski Varvaria) od 1347., kada im je posjed darovao kralj Ludovik I. Anžuvina (Ludovik I. Veliki, mađarski I. Nagy Lajos).

Štoviše, Zrinski su imali vlastite rudokope olova i srebra te su kovali novac (banovac), no utvrda je pala pod tursku vlast 1577., a oslobođena je istom 1718. Potkraj Drugoga svjetskog rata (rujna 1943.), pripadnici „narodnooslobodilačkih postrojba” počinili su u Zrinu strašan zločin nad oko 850 Hrvata, od kojih je 270 prognano u Slavoniju (u kuće izgnanih Nijemaca) ili smaknuto (iako im u samome mjestu nikad nije pružen vojni otpor), a njihova je imovina spaljena—počinitelji su do danas neosuđeni, nijedan se izvorni Zrinjanin nije vratio na djedovinu, a u studenome 2014. počela su iskapanja posmrtnih ostataka ubijenih.

Za Domovinskoga rata Zrin su zaposjeli pobunjeni Srbi, no oslobodila ga je Hrvatska vojska 1995., te u njemu trenutačno pribiva 12 stanovnika.

3. Richelieuovska „bitka koja je spasila uljudbu”: književnost i umjetnost u vihoru Sigeta

Ozbiljniji preplet Sigetske bitke s hrvatskom književnošću započinje, prema dostupnim domaćim i stranim povijesnim izvorima, dnevničkim čakavsko-kajkavskim i mjestimično ponjemčanim djelovanjem Franje Črnka (mađarski Cserenkó Ferenc), Zrinskijeva dvornika i kasnijega pisara te naposljetku gornjougarskoga satnika. Kako je zapisao i francuski državnik i stožernik Armand Jean du Plessis de Richelieu, „Čudo je trebalo da Habsburško Carstvo preživi. I to čudo dogodilo se u Sigetu.”¹ Štoviše, Črnko je bio jedan od svega nekolicine sigetskih branitelja koji su uspjeli preživjeti završni okršaj i tursko zarobljeništvo,^{xvii} a njegovo hrvatsko *Podsjeđanje i osvojenje Sigeta*, nedvojbeno nastalo na osnovi starijega glagoljskog rukopisa, kružilo je među onodobnim čitateljstvom sjeverne Hrvatske i u susjednoj Sloveniji. Zbog svoje je važnosti polatinjeno i tiskano u Beču kod Kaspara Stainhofera kao *Historia Sigethi, totius Sclavoniae fortissimi propugnaculi, quod a Solymano Turcarum Imperatore nuper Captum Christianisq. ereptum est / ex Croatico sermone in Latinum conversa per m. Samuelem Budinam Labacensem* već 1567. (prvo izdanje), odnosno 1568. (drugo izdanje).^{xviii}

Zanimljivo je primijetiti da je Črnkovo tvorstvo prepoznatljivo iako mu je ime izrijekom nespomenuto—nema ga 1594. ni Reichardt Sorscha (mađarski Sorscha Richárd),^{xix} koji je prema hrvatskome izvorniku ostavio rukopisni ulomak svoga njemačkog prijevoda; međutim, Črnka je vrlo lako poistovjetiti s iskonskim piscem nakon opisa da se radi o „dijaku“ (latinski *literatus*), odnosno o naobraženome, plemenitom i vjerodostojnom svjedoku bitke, Zrinskijevu privrženiku i turskome sužnju.

Kad je riječ o zadarskome ovidijevskom pjesniku Bernardinu Karnarutiću,^{xx} odvjatku starohrvatske plemenitaške obitelji podjednako izvježbanom u pravu i vojskovođstvu, Črnkovo mu je djelo poslužilo za *Vazetje Sigetta grada* (napisano oko 1573., tiskano posmrtno u Mletcima 1584.), prvi hrvatski (čakavski) junački spjev od dapače 1.056 dvostruko srokovanih dvanaesteraca, složenih u četiri pjevanja i

¹ O tomu su dapače, prenoseći Richelieuove riječi o europskome „jedinstvenome priznanju i zahvalnosti“, pisale i iznimno rijetke tadašnje njemačke „novine“ *Neue Zeitung*, tiskane kod Hansa Zimmermanna u Augsburgu 5. kolovoza 1566. O tome više podataka donose i neka priopćenja s inozemnih savjetovanja: usp. Sándor Kárikó i Tibor Szabó, „A Hungarian-Turkish Cultural Heritage: Scandal and Reconciliation“, u: *Proceedings: 4th International Conference on Science and Technology for the Safeguard of Cultural Heritage in the Mediterranean Basin*, ur. Angelo Ferrari, (Kairo, Egipat, 6.–8. prosinca 2009.), sv. 1 (Rim: CNR Institute of Chemical Methodologies, 2009., str. 18–20.

posvećenih Jurju IV. Zrinskomu, koji domoljubno i u dobroj mjeri posve nepristrano, ne podcjenjujući osmansku silu, progovara o tome žalosnom događaju, i to, kako kršćanski čudoredno upozorava Zrinski, kao „kazni za grijeh“ na razini cijele onodobne hrvatske države. Nedvojbeno, pogotovo s današnjega stanovišta prožimanja susjednih europskih uljudbenih tekovina, vrijedi dometnuti kako Karnarutić srednjovjekovni Siget opisuje kao „dvor otvoren“, u kojega Nikola Šubić Zrinski, uz većinske Hrvate, dovodi i branitelje iz Češke, Italije i Njemačke, no u II. dijelu svoga spjeva na Mađare se uopće ne osvrće. Razmatrana će vrela stoga u njegovu slogu znalački prepoznati ne samo odlike hrvatskoga pučkog pjesništva nego i natruhe izričaja „velikoga Ninjanina“ Petra Zoranića i njegovih *Planina* (1536., tiskane posmrtno u Mletcima 1569.) i „oca hrvatske književnosti“ Marka Marulića, odnosno njegove začinjavske *Judite* (1501., objavljena 1521.), kojom je Marulić ovjenčao hrvatsko književno srednjovjekovlje i iznjedrio osnove hrvatskoga književnog preporoda.

Spomenuti praunuk Nikole Šubića Zrinskoga i unuk Jurja IV. Zrinskoga, Nikola VII. Zrinski (mađarski Zrínyi Miklós), hrvatski vojskovođa s nadimkom „Čakovečki“ (da bi bila naglašena opreka prema ranijemu istoimenom, slavnom rodoslovnom pretku), ujedno je i najznačajnija pjesnička ličnost mađarske književnosti polovicom 17. stoljeća. O usudu Zrinskih progovarao je homerovski još od 1647., navlastito u petnaest opsežnih pjevanja svoga spjeva *Szigeti veszedelem* (hrvatski *Propast Sigeta*, latinski *Obsidio Szigetiana*), prvoga uratka takve vrste u Mađarskoj, tiskanoga istom 1651. u Beču u sklopu vergilijevskoga djela *Adriai tengernek Syrénája*, s još nekolicinom njegovih pjesmotvora. Uopćeno pohvalivši bratovljevu povijesnost i vjerodostojnost, Petar IV. Zrinski (mađarski Zrínyi Péter) to je djelo kasnije u Mletcima prepjevao na hrvatski jezik i objavio ga kod nakladnika Giovannija Marije Turrinija kao pjesan *Adrianszkoga mora Syrena*, donijevši u njoj i kitice *Obszide Szigezke* (1660.).

Uistinu, *Propast Sigeta* osebujno je djelo, napisano narječjem mađarskoga Göcseja, puno pjesnikovih opaski o (samo)žrtvovanju hrvatskih bojovnika i njihovu minuću u radosti „pod pepelom Domovine“,² u kojemu se, nedvojbeno na osnovi pučkoga predanja, smrt Sulejmana I. Veličanstvenoga pripisuje upravo ruci Nikole Šubića Zrinskoga, što u prepjevu Petra IV. Zrinskoga, oslonjenijega na Črnka, Budinu i Karnarutića, ipak ne ćemo naći, pa čitatelj može pretpostaviti kako je turski vladar, tada sedamdesetjednogodišnjak, zapravo preminuo prije završetka sigetske opsade.^{xxi}

Naposljetku, kao preteča Ilirskoga preporoda, štovatelj glagoljice i zagovornik dosljednoga, izgovornog pravopisa (odnosno jednoslovnoga latiničnog slovpisa), senjski plemić Pavao Ritter Vitezović, inače jezikoslovac, tronarječni književnik, nakladnik, povjesničar i rječničar, pohraćenu je inačicu svoga alzaškog prezimena uporabio upravo u *Oddilyenju sigetskom*. Prvotisak djela potječe iz Linza (1684.), dok je istovjetno drugo (bečko) izdanje iz 1685.^{xxii}

4. „Ponovljena povijest“: Siget kao novo nadahnuće

Još 1756. u Mletcima franjevac i pučki šćakavski pjesnik Andrija Kačić Miošić (potalijančeno Andrea Cacich Miossich) u tiskari Domenica Lovise objavljuje svoj *Razgovor ugodni naroda slovinskoga u komu se ukazuje pocetak i svarha kragliaa slovinskii koi punno godisctaa vladasce svijm slovinskim darxavam i s razlicitim pismam od kragliaa, banaa i slovinskii vitezovaa izvagiien iz razliciti knjigaa talianskii i sloxen u jezik slovinski*, a navodimo ga ovdje budući da sadrži i „Pismu od Bana Zrinovichia, Czarra Sulemana Trechiega, koji obside Segket Ungarski, i pod gnim umrih Na 1567.“ Međutim, pregled svih dostupnih domaćih i stranih izvora nedvojbeno pokazuje da je riječ o životopisnoj pogrješci, budući da je Sulejman I. Veličanstveni doduše umro pri opsadi Sigeta, ali već rujna 1566., zapovjedi višim uredno povlačenje svojih postrojba i prije zaposjedanja austrijske prijestolnice Beča.^{xxiii}

² Ovdje zasigurno pronalazimo odzvuk rečenice „Dulce et decorum est pro patria mori“ („Slatko je i časno za Domovinu mrijeti“) rimskoga pjesnika Kvinta Horacija Flaka (*Carmina*, III: 2, 13).

U drugoj polovici 19. stoljeća, u ozračju preporodnih stremljenja i 300. obljetnice pogibije Nikole Šubića Zrinskoga,^{xxiv} prekretnička Sigetska bitka, ta junačka priča hrvatskoga i susjednog mu mađarskog naroda na razdjelnici Istoka i Zapada, ponovno postaje omiljena povijesna predmetnica. Primjerice, spomenimo ovdje kao najvrjednije „Gradinu zrinjsku“ starinoznanca Ivana Kukuljevića Sakcinskoga, spomenički spjev „Nikola Zrinjski ili Sigetsko junakovanje“ pjesnika, pripovjedača i zagonetača Ivana viteza Trnskoga u četiri deseteračka pjevanja, te „Sigetskoga junaka Nikolu Zrinjskoga“ iz pera pjesnika, prevoditelja i pravnika Vladislava Vežića,^{xxv} objavljene u Zagrebu u *Sievku Zrinjske zviezde*^{xxvi} (1866.); *Slavospiev neumrlomu sigetskomu junaku* (1866.) Stjepana Ilijaševića (polatinjeno Stephanus Illiassevich), tiskan kod Dragutina Albrechta, kao i, desetljeće poslije, njegovu pjesmu „Nikoli Zrinjskomu“^{xxvii}; zatim četverodijelnu pjesmu Petra Preradovića „Nikoli Zrinjskomu“ (1867.), u kojoj je izrečena slutnja da će hrvatski narod spasiti samo junaštvo^{xxviii}; tužaljku „Na razvalinah sigetskih“ (1868.) budničara i svećenika Rikarda Filipašića (zakrivkom „Žarkoljuba Filipašića“)^{xxix}; opsežnu „Zrinjadu“ književnika i liječnika Ivana Dežmana (1869.), koju je tiskao kao urednik zagrebačkoga časopisa *Vienac*; ali i rado izvođenu petočinku *Siget* (1895.) „Vilka Vilenjaka“, odnosno pohrvaćenoga varaždinskog novinara, pisca i prevoditelja Higinia Dragošića (Reichherzera), objavljenu u Zagrebu u nakladi Antuna Scholza.^{xxx}

Konac 19. stoljeća prva je prigoda i za neočekivani obrat, kako 1902. posvjedočuje vrsnik Milivoj Šrepel u svojoj raspravi „Sigetski junak u povijesti hrvatskoga pjesništva“, objavljenoj u Zagrebu u 148. knjizi *Radova Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*; naime, u deset deseteračkih pjevanja *Vjernih sluga* (1898.), spjeva Krste Pavletića (potpisanoga kao „Osman beg Štafić“), poturica Mehmed-paša Sokolović, o kojemu smo već pisali, postaje, zbog netrpeljivosti prema Mađarima i Nijemcima—Hrvat, koji Nikoli Šubiću Zrinskomu, okupitelju Slavenâ, nudi hrvatsko prijestolje, a povrh svega navodno je posebno sklon Zrinskijevoj kćerki Ani II. Zrinskoj (rođenoj 1557. u njegovu prvom braku s Katarinom Frankopan Ozaljskom). Istražena angloamerička i hrvatska vrela potkrjepljuju životopisnim podatcima, dakako, nešto posve suprotno i ni po čemu suznačno: Mehmed-paša Sokolović (mađarski Szokolovics Mehmed pasa, turski Sokollu Mehmet Paşa) bio je prisilni turski unovačenik, odvjetak obitelji pravoslavnih ovčara iz okolice Višegrada, a neki suvremeni inozemni povjesničari tvrde da mu je pravo ime vjerojatno bilo Bajo Nenadić, te da je stoga zvan „Bajica“ (turski Bayo Sokolović).

Štoviše, 20. stoljeće donosi i dotad nezabilježenu književnu mogućnost povijesnoga „razjunačenja“ velikih ličnosti, pa tako Marijan Matković u svome krležovskom *Generalu i lakrdijašu* (1969.) moguće ljetopisne krivotvorine i stvarna zbivanja raščlanjuje ne iz uvriježenoga, požrtvovnog svjetonazora vojskovođe Nikole Šubića Zrinskoga već s motrišta nemoćnoga i zbunjenog Gašpara Alapića. Takav je pogled i propit, doduše, bio *dějà vécu* i kao takav posve prihvatljiv zapadnoj javnosti, osobito Američanima, no opreka Zrinskijeva usuda naspram djevojke Magdalene, „nesretne kao hrvatska povijest“, dubrovačkoga šaljivca Mihe, te kajkavca Tomaša, uprizorena u zagrebačkomu Hrvatskom narodnom kazalištu 1970., dakle uoči hrvatskih proljećarskih godina, nije naišla na topao prijam nekih sveučilištarskih krugova; štoviše, njezin se tvorac uglavnom povukao.

5. Zaključna riječ ili prisvajanje Zrinskih

Iako je stoljećima jasno da su sigetski junak Nikola Šubić Zrinski, pa onda i njegovi bliži i dalji potomci, sin Juraj IV. Zrinski, unuk Juraj V. Zrinski i praunuci Nikola VII. Zrinski i Petar IV. Zrinski, podrijetlom (očinskom lozom) starohrvatskoga velikaškog roda, odnosno da su bribirski knezovi (*comites de Bribirio*) iz plemena Šubića, njihovo je domorodstvo, rodoljubivost i samoodređenje jednako dugo bilo predmetom i hrvatskih i mađarskih (ne)znanstvenih rasprava, napose zbog činjenice da je jedan odvjetak te obitelji, onaj koji je 1347. dobio gorespomenutu Gradinu Zrin od Ludovika I. Anžuvinca, izvornomu prezimenu „Šubić“ dodao i pridjevak „Zrinski“ (mađarski *Zrínyi*) i da se, bračno vrlo čvrsto povezan s onodobnim mletačkim, štajerskim i navlastito ugarskim plemstvom, često podjednako dobro izražavao višejezično, od službenoga latinskog do materinskoga hrvatskog i mađarskog, ali isto

tako i na francuskome, njemačkom i talijanskom; štoviše, razmatrani inozemni izvori navode i pretpostavku da su se donekle mogli sporazumijevati i na turskome jeziku.^{xxxI}

Za potrebe ovoga rada imajmo svakako na umu i to da je Juraj IV. Zrinski u svojim prepiskama bio vidno zdvojan zbog nasrtaja na hrvatsku mu Domovinu, no i da je Juraj V. Zrinski svoju oporuku ipak napisao na prevladavajućem mađarskom jeziku, te da mu je supruga Magdalena (Magdolna) Széchy, majka pjesnikâ Nikole VII. Zrinskoga i Petra IV. Zrinskoga, bila Mađarica.

Zaključak je stoga najbolje prepustiti Zrinskima samima, budući da Nikola VII. Zrinski upravo u XIV. dijelu *Propasti Sigeta* svoga brata Petra IV. Zrinskoga opisuje podjednako hrvatskim i mađarskim domoljubom, odnosno onim koji je istodobno privržen svojoj zavičajnoj hrvatskoj grudi i svojoj (zajedničkoj) ugarskoj državi, iako mu je, posve svjesno i svjetonazorski, spjev u svome prepjevu znatno jezično osuvremenio i „pohrvatio“, tako da je, osim hrvatskoga junačkog usmenoknjiževnog i vojnog nazivlja („ban“, „bugarkinje“, „vojak“, „obramba horvaczka“...), uveden i Velebit umjesto izvornoga mađarskog gorja (Késmárk). No iako mu je pjesnički izričaj pretežito mađarski, Nikola VII. Zrinski izjašnjava se, posve nedvosmisleno i svjesno, prvenstveno kao Hrvat i odvjetak Zrinskih, što potkrjepljuje i njegova proslavljena rečenica iz pisma zagrebačkomu dožupanu Ivanu pl. Ručiću 1659. godine: *Ego mihi conscius aliter sum, etenim non degenerem me Croatam et quidem Zrinium esse scio*. Dodajmo ovome kako je Nikola VII. Zrinski zamjetno općekršćanski nastrojen, dok je Petar IV. Zrinski znatno privrženiji rimskoj Crkvi, pa svoj prepjev gradi i na zasadama *Oslobođenoga Jeruzalema (La Gerusalemme liberata, 1581.)* Torquata Tassa. Usto, polazišta književnoga rada Nikole VII. Zrinskoga bila su očito spjev Bernardina Karnarutića *Vazetye Sigetta grada* iz 1584. i znameniti pregledni ljetopis *Historiarum de rebus Ungaricis libri XXXIV ab anno 1490. ad annum 1605.* mađarsko-hrvatskoga državnika, pjesnika i povjesnika Nikole Istvánffyja (mađarski Istvánffy Miklós),^{xxxII} tiskan u Kölnu 1622.

Ipak, iako je osobnost Nikole Šubića Zrinskoga i Sigetska bitka u proteklih zamalo pola tisućljeća nedvojbeno poslužila povijesnoj ali i književno-umjetničkoj izgradnji njegova junačkoga predstavljanja prvenstveno u Hrvatskoj i Mađarskoj, Siget i Zrinski bili su jednako poštovani i izvan tih užih prostora unutar granica tadašnjega Habsburškoga Carstva, primjerice u Češkoj, Slovačkoj i Sloveniji, pa i u Njemačkoj. Primijetiti je, listajući angloameričke izvore, dakako i to da je napose u zajedničku hrvatsku i mađarsku svijest više urezan pad utvrde Siget i Zrinskijeva pogibija nego li njezina dotadašnja obrana, iako wittenberški latinski zapis o tome postoji još iz 1577. (*Historia obsidionis et oppugnationis arcis Zigeth in Ungaria*).

Naposljetku, ono što hrvatska znanstvena zajednica svakako treba učiniti jest da u idućim angloameričkim izdanjima, poglavito onim sveučnim, ispravi izostanak hrvatskoga podrijetla Nikole Šubića Zrinskoga i Nikole VII. Zrinskoga te dopuni nepotpune ili netočne, nerijetko u cijelosti pomađarene, podatke o tome, recimo tvrdnje da je Nikola Šubić Zrinski „čuveni mađarski vojskovođa, podrijetlom iz staroslavenske porodice Subićâ, koji je 1347. usvojio prezime Zrinyi prema dvorcu Zrin u Hrvatskoj“ („Zrinyi, Miklós“, *The New International Encyclopædia*, 1905.), da je „mađarski junak“ („Zrinyi, Miklós, Count [elder]“, *Encyclopædia Britannica*, 1911.) ili da je „mađarski vojnik“ („Zrinyi, Niklas“, *Encyclopedia Americana*, 1920.), a da je Nikola VII. Zrinski „mađarski državnik i pjesnik“ rođen 1620. u Csákváru u Mađarskoj i da je preminuo u Csáktornyai [zapravo Čakovcu] 1664. („Miklós Zrinyi“, *Encyclopædia Britannica Online*, 2016.), budući da su nova povijesna i životopisna istraživanja dokazala da je Nikola VII. Zrinski bio rodnom iz Čakovca, no da je i umro u njegovoj okolici, u mjestu Gornji Kuršanec (mađarski Felsőzrinyifalva).

6. Izvori

1. *Bibliotheca Zriniana*, <<http://www.eruditio.hu/zrinyi3d/bz/index.html>> (pristupljeno 24. srpnja 2016.).
2. Birnbaum, Marianna D., *Humanists in a Shattered World: Croatian and Hungarian Latinity in the Sixteenth Century* (Bloomington, IN: Slavica Publishers, Inc., 1986.).
3. Bowen, Charlie i Dorothea Bowen, „Nikola Šubić Zrinski: Last Stand of an Epic Hero“, *Sidelights on Croatia*, <http://travels.bowenplace.com/europe_2008/zrinski/> (pristupljeno 24. srpnja 2016.).

4. „Charles V, Holy Roman Emperor: (1500–1558)“, *Luminarium: Encyclopedia Project* (pristupljeno 24. srpnja 2016.).
5. De Ferdinandy, Michael, „Charles V: Holy Roman Emperor“, *Encyclopædia Britannica Online*, <<https://www.britannica.com/biography/Charles-V-Holy-Roman-emperor>> (pristupljeno 24. srpnja 2016.).
6. „Ferdinand I: Holy Roman Emperor“, *Encyclopædia Britannica Online*, <<https://www.britannica.com/biography/Charles-V-Holy-Roman-emperor>> (pristupljeno 24. srpnja 2016.).
7. Gilman, Daniel C., Harry T. Thurston i Frank M. Colby (ur.), „Zrinyi, Miklós“, u: *New International Encyclopædia*, 1. izd., sv. XX (New York: Dodd, Mead and Company, 1905.), str. 799.
8. Jakupec, Nikola, *Broken Triangles* (Pitomača: lulu.com, 2015.).
9. Jelavich, Charles i Barbara Jelavich, *The Establishment of the Balkan National States: 1804–1920* (Seattle, WA: University of Washington Press, 1986.).
10. Kárikó, Sándor i Tibor Szabó, „A Hungarian-Turkish Cultural Heritage: Scandal and Reconciliation“, u: *Proceedings: 4th International Conference on Science and Technology for the Safeguard of Cultural Heritage in the Mediterranean Basin*, ur. Angelo Ferrari, (Kairo, Egipat, 6.–8. prosinca 2009.), sv. 1 (Rim: CNR Institute of Chemical Methodologies, 2009.), str. 18–20.
11. Karnarutić, Brne, *Vazetje Sigeta grada*, u: Ferenac Črnko, *Podsjeđanje i osvojenje Sigeta i popratni tekstovi*, ur. Ivo Frangeš (Zagreb: Liber, 1971.).
12. Katičić, Radoslav, *Na kroatističkim raskrižjima* (Zagreb: Hrvatski studiji, 1999.), str. 142.
13. Kolar-Panov, Dona, *Video, War and the Diasporic Imagination* (London/New York: Routledge, 2003.).
14. Krleža, Miroslav, „Djetinjstvo 1902-03. i drugi zapisi“, u: *Sabrana djela Miroslava Krleže*, sv. 27, prir. Anđelko Malinar (Zagreb: Zora, 1972.), str. 250.
15. Mesić, Matija, „Život Nikole Zrinjskoga, sigetskoga junaka“, u: *Književnik: časopis za jezik i poviest hrvatsku i srbsku i prirodne znanosti*, ur. Josip Torbar st., god. 3, sv. 4 (Zagreb: Knjigotiskarna Dragutina Albrechta, 1866.), str. 590–596.
16. „Miklós Zrinyi: Hungarian Statesman and Poet“, *Encyclopædia Britannica Online*, <<https://www.britannica.com/biography/Miklos-Zrinyi>> (pristupljeno 24. srpnja 2016.).
17. „Nikola Šubić Zrinski: (1508–1566)“, *Croatia: Overview of History, Culture, and Science*, <croatianhistory.net> (pristupljeno 24. srpnja 2016.).
18. Pavličić, Pavao, „Obsida sigetka“, u: *Epika granice* (Zagreb: Matica hrvatska, 2007.), str. 163–202.
19. Rines, George Edwin (gl. ur.), „Zrinyi, Niklas“, u: *Encyclopedia Americana*, sv. XXIX (New York/Chicago, IL: The Encyclopedia Americana Corporation, 1920.), str. 785.
20. „Siege of Szigetvár“, *Wikipedia, The Free Encyclopedia*, <https://en.wikipedia.org/wiki/Siege_of_Szigetv%C3%A1r> (pristupljeno 24. srpnja 2016.).
21. *Sigetska epopeja od Karnarutića do Vitezovića (1584.–1684.)*, ur. Nikica Kolumbić (Zadar: Hrvatsko filološko društvo, 1986.).
22. Spahn, Martin, „Emperor Charles V“, *The Catholic Encyclopedia*, sv. 3 (New York: Robert Appleton Company, 1908.), <<http://www.newadvent.org/cathen/03625a.htm>> (pristupljeno 24. srpnja 2016.).
23. Stellaerts, Robert, „Vitezović, Pavao Ritter (1652–1713)“, u: Daniel R. Woolfa (ur.), *A Global Encyclopedia of Historical Writing*, sv. 2 (New York/London: Garland Publishing, Inc., 1998.), str. 926.
24. Šimat Sveštarov, Margarita, „Dioskurska ikonografija braće Nikole i Petra Zrinski u 17. stoljeću (Zrinska concordia u metafori i alegoriji)“, u: *Susreti dviju kultura: obitelj Zrinski u hrvatskoj i mađarskoj povijesti* (Zagreb: Matica hrvatska, 2012.), str. 353–382.
25. Tapié, Victor-L., *The Rise and Fall of the Habsburg Monarchy*, 1. izd. (London: Pall Mall Press, 1971.).
26. Thomas, David i John Chesworth (ur.), *Christian-Muslim Relations: A Bibliographical History* sv. 7 („Central and Eastern Europe, Asia, Africa and South America [1500–1600]”) (Leiden/Boston, MA: Koninklijke Brill NV, 2015.).
27. Tucker, Spencer T., *A Global Chronology of Conflict: From the Ancient World to the Modern Middle East*, 1. izd. (Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, LLC, 2009.).
28. Vončina, Josip, „Ozaljski jezično-književni krug“, u: *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 10 (Zagreb: Sveučilište u Zagrebu/Zavod za slavensku filologiju, 1968.), str. 195–205.
29. „Zrinyi, Count Niklas“, *Collier's New Encyclopedia: A Loose-Leaf and Self-Revising Reference Work*, sv. X (New York: P. F. Collier & Son Company, 1921.), str. 504.

30. „Zrinyi, Miklós, Count (elder)“, u: *Encyclopædia Britannica: A Dictionary of Arts, Sciences, Literature and General Information*, ur. Hugh Chisholm, 11. izd., sv. XXVIII (Cambridge: Cambridge University Press, 1911.), str. 1045.

Bilješke

ⁱ Sigetska je utvrda tada imala hrvatsko-mađarsku posadu pod zapovjedništvom Marka Stančića-Horvata, a broj vojnika u pismohranskim izvorima kreće se od 2.300 do 2.500.

ⁱⁱ Toga staroperzijskoga „vladara nad junacima“ znamo u hrvatskome kao Kserksa I. prema njegovu grčkom obliku imena (Ξέρξης). Ahasver u svetopisamskoj Knjizi o Esteri vjerojatno je ista osoba.

ⁱⁱⁱ To je poznato djelo na mađarskome izvorniku znano i kao *A Zrínyiász, vagy az ostromlott Sziget*. U hrvatskim je pak izvorima naslovljeno i *Opsada Sigeta*, a u latinskim i *Obsidionis Szigetianæ*.

^{iv} Tiskana u Jakinu (Anconi) 1665., *Trubgla slovinska u pohvalu prisvietloga i prijsvarsnoga gosp. Petra bana Srinskoga, Adrianske sirene spievaoca* Vladislava Menčetića (Vladislava Jera Mincetichia), vlastelina i oca dubrovačkoga pjesnika Šiška Menčetića (tal. Sigismondo Menze), zapravo je pohvalnica Petru IV. Zrinskomu, prevoditelju bratovljeve pjesni o opsadi Sigeta, koja ga vidi i kao budućega „osloboditelja Carigrada“.

^v Preveo ju je 1840. na „ilirski“ Stjepan Marjanović Brođanin (Stěpan Marjanović Brodjanin) i tiskao u Pečuhu kao *Nikola Šubić, knez Zrinjski, ili pad sigetski: žalostni igrokaz u V. činih*. Zanimljivo je da u podnaslovu Körnera navodi kao „Božidara Körnera“, pohrvaćujući mu ime.

^{vi} Poznat je i kao Antoine du Pérac Lafréry.

^{vii} Posebna je zanimljivost da je poznati napjev „U boj, u boj!“ dosegnuo i daleki Japan. Naime, 1918., tijekom Prvoga svjetskog rata, upravo je američko i japansko brodovlje bilo poslano izvući skupinu čeških vojnika zapelih u Sibiru, no zbog nevremena je plovilo skupa s posadom bilo odtegljeno do Mitsubishijeva pristaništa u Kobeu na popravak, pa su Česi vrijeme prikraćivali zborni pjevajući upravo navedenu hrvatsku davoriju, između ostaloga i polaznicima Sveučilišta Kwansei Gakuin. Franjo pl. Marković spjevao ju je povodom obilježavanja 300. obljetnice pogibije Nikole Šubića Zrinskoga i priredbu bečkoga hrvatskog sveučilištarskog društva *Velebit* (23. svibnja 1866.), a uglazbio ju je Ivan pl. Zajc, podrijetlom također Čeh (u potalijančenim izvorima Giovanni von Zaytz). —Opširnije o tome: Koichi, „*To battle, to battle!*“: *The Epic Samurai-esque Croatian Aria Sung by Choirs in Japan*, <<https://www.tofugu.com/japan/u-boj-u-boj-japan/>> (pristupljeno 24. srpnja 2016.).

^{viii} Radi budućih detaljnijih utjecaja obitelji Zrinski, a navlastito Nikole Šubića Zrinskoga, na predmetnice hrvatske glazbe i skladateljstva 19. stoljeća, svakako valja upozoriti na knjigu *Deset Zrinskih poputnicah: za glasovir: glasbeni Zrinski pomenak: tristogodišnjice sigetskog junaka Nikole Šubića Zrinskog bana hrvatskoga slavljene na 6., 7., 8. i 9. rujna 1866 u Zagrebu*, tiskanu kod Dragutina Albrechta 1866. Između ostalih, u toj su zbirci domoljubnih popijevaka i skladbe Franje Ksavera Kuhača (navedenoga kao Franjo Žaver Koch) i Ferde Wiesnera Livadića (navedenoga kao Ferdinand Visner).

^{ix} Budući da su osmanske snage nakon Mohačke bitke (1526.) osvojile najveći dio hrvatskoga ozemlja (do granice Virovitica-Sisak-Karlovac-Karlobag) i da su četiri petine nekadašnje Hrvatske zapravo bile izgubljene, neosvojeni dio Domovine, koji je još ipak bio pod vlašću Hrvatsko-slavonskoga sabora, nazivan je u tadašnjim pismohranskim zapisima „ostatcima ostataka nekoć velikoga i slavnoga kraljevstva hrvatskoga“ (*reliquiae reliquiarum olim magni et inclyti regni Croatiae*). Istaknuvši se već 1526. tijekom obrane Beča i zaradivši zlatom opremljenoga konja od samoga kralja Karla V. Habsburgovca, za čije se Sveto Rimsko Carstvo govorilo da u njemu „Sunce ne zalazi“, i Nikola Šubić Zrinski, opisujući 1560. mađarskome nadvorniku Tomi Nádasdyju od Nádasda i Fogarasfölda (mađ. Tamás I. Nádasdy) napade zloglasnoga poturice, kliškoga namjesnika Malkoč-bega na Pounje, svjedoči „udaranju i pustošenju tih tužnih ostataka Hrvatske krajine“. Poturica Malkoč-beg, kliški namjesnik od 1543. do 1553., bio je inače rodom iz mjesta Duzi nedaleko Prozora (Poramlje) u sjevernoj Hercegovini, pa su mu Hrvati nadjenuli nadimak „Dugalić“. —Usp. podrobnije o tome: Michael de Ferdinandy, „Charles V: Holy Roman Emperor“, *Encyclopædia Britannica Online*, <<https://www.britannica.com/biography/Charles-V-Holy-Roman-emperor>> (pristupljeno 24. srpnja 2016.); Martin Spahn, „Emperor Charles V“, *The Catholic Encyclopedia*, sv. 3 (New York: Robert Appleton Company, 1908.), <<http://www.newadvent.org/cathen/03625a.htm>> (pristupljeno 24. srpnja 2016.); „Charles V, Holy Roman Emperor: (1500–1558)“, *Luminarium: Encyclopedia Project* (pristupljeno 24. srpnja 2016.); „Nikola Šubić Zrinski: (1508–1566)“, *Croatia: Overview of History, Culture, and Science*, <croatianhistory.net> (pristupljeno 24. srpnja 2016.).

^x Hrvatski srednjovjekovni povjesnik Juraj Srijemac (lat. Georgius Sirmiensis), Zapoljin tajnik nakon Mohačke bitke i pogibije ugarsko-hrvatsko-češkoga vladara Ludovika II. Jagelovića (mađ. II. Lajos), kojemu je bio osobni dušobrižnik, opisuje u svome ljetopisu *Epistola de perditione regni Hungarorum* Zapolju kao „Hrvata iz Bosne“, pa ne čudi da je bio okrunjen potporom ugarskoga te dijela hrvatskoga i osmanskoga plemstva, zbog čega je izbio i građanski rat. Ferdinand I. Habsburgovac, vladar Svetoga Rimskog Carstva, priznao mu je Velikovaradinskim mirom 1538. upravu nad Ugarskom, dok je on nastavio kraljevati Slavonijom, Hrvatskom i Dalmacijom, no Zapolja je rođenjem sina Ivana Sigismunda Zapolje izigrao dogovor, te je neposredno pred svoju smrt ovlasti prenio na sina a ne na Habsburgovce, ustvrdivši, potpomognut skupinom ugarskih velmoža, kako stranac nikako ne može zavladatai Ugarsko-hrvatskim kraljevstvom. —V. opširnije: „Ferdinand I: Holy Roman Emperor“, *Encyclopædia Britannica Online*, <<https://www.britannica.com/biography/Charles-V-Holy-Roman-emperor>> (pristupljeno 24. srpnja 2016.).

^{xi} Zrinski je stoga Kocijana dao pogubiti kao izdajnika i pouzdanika mađarskoga kralja Ivana Zapolje, što je pak prouzročilo početak otvorene mržnje između Sulejmana I. Veličanstvenoga i Zrinskog.

^{xii} Povijesna je istina da je Ferdinand I. Habsburgovac zapravo Zrinskomu dugovao 50.000 ft., pa je međimurske utvrde Čakovec i Štrigovo zapravo dobio za uzdarje. Postavši vladarem i oženivši se Katarinom Frankopan, Pokupljankom iz Ozlja, Zrinski je, sa 40 imanja, uspostavio dugovječan združenje tada najmoćnijih hrvatskih obitelji.

^{xiii} Zrinski je dapače pristao na dvoboj s Mehmed-pašom Sokolovićem kod Đurdevca, ali se poturica nije pojavio.

^{xiv} Neki angloamerički i hrvatski izvori na engleskome jeziku navode da je Turaka bilo nešto manje, oko 90.000. —Sravni i: „Nikola Šubić Zrinski: (1508–1566)“, *Croatia: Overview of History, Culture, and Science*, <croatianhistory.net>, nav. dj.

^{xv} U mađarskim je izvorima Juraj IV. Zrinski navođen kao Zrínyi IV. György.

^{xvi} Upravo je tako, “predzidom kršćanstva” (*antemurale Christianitatis*), Sveti Otac Lav X. (tj. graditelj velebnoga vatikanskog hrama sv. Petra i Michelangelov i Rafaelov pokrovitelj Giovanni de’ Medici) nazvao Hrvatsku u svomu znamenitom dopisu Petru Berislaviću iz 1519.

^{xvii} Otkupio ga je Juraj IV. Zrinski, sin Nikole Šubića Zrinskoga, te je njegov književni rad, povratkom iz Turske, vrlo vjerojatno i započeo na Jurjevu posjedu. —V. Marianna D. Birnbaum, *Humanists in a Shattered World: Croatian and Hungarian Latinity in the Sixteenth Century* (Bloomington, IN: Slavica Publishers, Inc., 1986.).

^{xviii} Podatci govore da mu je tvorac bio Samuel Budina iz Ljubljane, prema čijem su (gotovo dorječnome) prijevodu s hrvatskoga, bez promjene Črnkova sadržaja i sloga, potom, do 1570., objavljene dvije njemačke te dvije talijanske prilagodbe. Naslovljeni *History von Eroberung der ansehnlichen Vesten Sigeth, welche der Türckisch Kaiser Solimanus im jar 1566. den 7. Septembris eingenommen erstlichen von einem ansehnlichen dess Herren Graffen von Serin seligen Diener in Crabatischer Sprach beschriben und von denen so auch mit und beygewesen in Lateinisch...*, njemački augsburški prijevodi iz tiskare spomenutoga Hansa Zimmermanna (navedenoga kao Hans Zymmerman) potječu, po svemu sudeći, već iz 1566., a danas se nalaze u göttingenskoj Sveučilišnoj knjižnici. Usto, u pismohrani kneza Karla Auersperga u gornjoaustrijskome Logensteinleithenu otkriven je 1912., zaslugom Antona Kasperta, i izvorni ozaljski (zapravo pokupaljski) glagoljički napis, a najvjerojatnije se radi o Črnkovu prijepisu s latinice, kako je utvrdio jezikoslovac Stjepan Ivšić, koji je štivo ispravio, nadopunio i dotiskao (1918.). Isti Črnkov glagoljski izvornik latinično je tiskao Fran Kidrič. —Usp. David Thomas, John Chesworth i dr., *Christian-Muslim Relations: A Bibliographical History*, sv. 7 (“Central and Eastern Europe, Asia, Africa and South America [1500–1600]”), (Leiden/Boston, MA: Koninklijke Brill NV, 2015.), str. 509. Pretisak djela Franje Črnka, svojevrsni spoj svih poznatih primjeraka i prijevoda, objavio je zagrebački Liber 1971. u uredništvu Milana Ratkovića kao *Podsjeđanje i osvojenje Sigeta i popratni tekstovi*.

^{xix} Reichardt Sorscha pisao je kasnije (1598.) u prigodnoj posveti da mu je otac bio sudionik Sigetske bitke, a da je latinični rukopis o njoj dobio 30 godina prije objave svoga njemačkog prijevoda. Štoviše, u Sorschinu su se domu okupljali hrvatski plemići, te im je ondje pripovijedano o bitci. —Sravni: Radoslav Katičić, *Na kroatističkim raskrižjima* (Zagreb: Hrvatski studiji, 1999.), str. 142.

^{xx} U stranim su književnim izvorima Karnarutićevo ime i prezime bilježeni doista različito, uglavnom manje ili više potalijančenim slovopisom: Barne/Bernardin/Bernardo/Brne/Brno/Brnja Carnaruti/Chamarutich/Karnarutić/Krnarutić. *Vazetye Sigetta grada*, prema preslovljenju s korica, zapisao je splitski potomak Petar Tartaljić, a tiskano je 1584. u Mletcima troškom nakladnika Ruggera d'Albe. U Zagrebu postoji svega jedan primjerak ovoga djela iz 16. stoljeća.

^{xxi} Kako pokazuju vrela, utjecaj Budinina latinskoga prijevoda Črnkova djela, kao i ranijega Karnarutićeve spjeva, jasno su vidljivi u *Propasti Sigeta* Nikole VII. Zrinskoga, čiji je uradak također pisan dvanaestercem; međutim, kada na pozornicu stupa Petar IV. Zrinski sa svojim prepjevom *Obszide Szigeczke*, njegov je slog doradeniji, a srokovanjem usred dvanaesterca bliži je zapravo Karnarutićevo nego bratovljevu izričaju.

^{xxii} O Ritteru Vitezoviću piše i Robert Stellaerts u svome članku u djelu Daniela R. Woolfa (ur.), *A Global Encyclopedia of Historical Writing*, sv. 2 (New York/London: Garland Publishing, Inc., 1998.), str. 926. NSK u Zagrebu posjeduje nekoliko primjeraka Vitezovićeva djela.

^{xxiii} Povijesna vrela, napose angloamerička, u nesuglasju su jedino oko nadnevka njegove smrti, pa je moguće da je umro u razdoblju od 5. do 7. rujna 1566.

^{xxiv} Na to je posebno utjecao Matija Mesić, „nacrtavši“, troškom Matice ilirske, *Život Nikole Zrinjskoga, sigetskoga junaka* (Zagreb: Antun Jakić, 1866.). Na poticaj Franje Račkoga, Mesićev članak objavljen je i u listu *Književnik: časopis za jezik i poviest hrvatsku i srbsku i prirodne znanosti*, ur. Josip Torbar st., god. 3, sv. 4 (Zagreb: Knjigotiskarna Dragutina Albrechta, 1866.), str. 590–596.

^{xxv} U nekim izvorima naveden je kao Josip-Vladislav Vežić (Veršić), a kao mjesto rođenja spomenut je podvelebitski Vinjerac.

^{xxvi} Radilo se zapravo o dijelu dvosveščanoga niza *Zrinjska zviezda: tristoljetnik sigetkim junakom*, kojega je prigodice 1866. tiskala Matica ilirska. Trnskijeva je pjesan prva (str. 1–46), slijedi Vežićeva (str. 49–113), te naposljetku uradak Kukuljevića Sackinskog (str. 117–119), označen zakrivkom „X.“.

^{xxvii} Pjesmu ‘Nikoli Zrinjskomu’ nalazimo 1876. u drugome dijelu *Izabranih pjesama*, znakovito naslovljenom „Domovina“. U njoj je zamjetan utjecaj jednako naslovljenog Preradovićeve pjesmotvora, objavljenog 1867.

^{xxviii} Pjesmu nalazimo u *Pjesničkim djelima Petra Preradovića* (Zagreb: Dionička tiskara, 1873.), str. 160–164.

^{xxix} Tiskao ju je *Dragoljub: zabavan, poučan i književan list*, god. 2, br. 46, str. 727 i d.

^{xxx} Istraživačka nepristranost te ljetopisni slijed i vjerodostojnost nalažu spomen igrokaza *Knez Nikola Zrinjski* dubrovačkoga književnika Matije Bana (1888.), iako je književnosno niže kakvoće. Međutim, Matija Ban, bivši franjevac i kasniji gorljivi ilirac, štoviše zagovornik dalmatinskoga sjedinjenja s Banskom Hrvatskom, postao je, nakon boravka u Carigradu, pristaša zamisli o srpskoj prevlasti u pokretima južnoslavenskih objedinjavanja kako unutar Habsburškoga Carstva tako i u Turskome Carstvu, pa se, kao pouzdanik srbijanske Vlade, dapače preselio u Beograd, u kojemu je jedan predio (Banovo brdo) stoga 1862. prozvan njemu u čast. —Usp. Ivo Banac, “The Confessional ‘Rule’ and the Dubrovnik Exception: The Origins of the ‘Serb-Catholic’ Circle in Nineteenth-Century Dalmatia”, u: *Slavic Review*, sv. 42, br. 3 (jesen 1983.), str. 448–474.

^{xxxi} Druga supruga Nikole IV. Zrinskoga (tj. Nikole Šubića Zrinskoga), s kojom je brak sklopljen 1564., bila je Eva Rosenberg (Rožmberk), češka plemkinja luterovske vjere, za koju Miroslav Krleža tvrdi da lozom potječe iz pruske vladarske kuće Hohenstaufovaca (Hohenstaufen-Hohenzollern) —V. Miroslav Krleža, „Djetinjstvo 1902-03. i drugi zapisi“, u: *Sabrana djela Miroslava Krleže*, sv. 27, prir. Anđelko Malinar (Zagreb: Zora, 1972.), str. 250.

^{xxxii} Dapače, neki povijesni izvori govore o tome da je taj “mađarski Livije”, vrativši se 1556. u postojbinu iz Bologne i Padove, vjerojatno služio u postrojbama Nikole Šubića Zrinskoga.

Abstract. How much—and, more importantly—how correctly do the Anglo-American sources report on the Battle of Szigeth and on Nikola Šubić Zrinski, bearing in mind that English is a *lingua franca* of the general and not only of the scientific public? A detailed insight in the librarian funds (e.g., *Broken Triangles* by Nikola Jakupec; *The Establishment of the Balkan National States: 1804–1920*, a chronicle by Charles and Barbara Jelavich; *Video, War and the Diasporic Imagination* by Dona Kolar-Panov; the 7th volume in a series titled *Christian-Muslim Relations: A Bibliographical History* coedited by David Thomas and John Chesworth and the book *A Global Chronology of Conflict: From the Ancient World to the Modern Middle East* edited by Spencer C. Tucker) and online sources (e.g., *Bowenplace* or the websites such as *Collier's New Encyclopedia*, *Encyclopedia Americana*, *Encyclopædia Britannica*, *New International Encyclopedia*, *Open Music Library*, *Tofugu* and *Wikipedia*), as well as their analysis, will be a basic topic of this paper...

Keywords: Battle of Szigeth, Nikola Šubić Zrinski, Anglo-American sources